

ՀՏԴ 07(479.243)

Լրագրություն

**«ՄԱՐՏԻԿ»: ԹԵՐԹԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱՆԴՐԱԴԱՋՆ ԱՐՑԱՆՅԱՆ
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

Ա. Հակոբյան

ԶԼՄ-ները 4-րդ իշխանություն են: Եվ ցանկացած ժողովրդական պետության ձեռնտու է ունենալ ուժեղ, կանոնավոր գործող ԶԼՄ-ների ցանց: Հետադարձ հայացք ձգելով անցյալին՝ հարկ է նշել այն, որ անգամ համաշխարհային լրագրության և մամուլի մշտական թղթակիցները (զինվորական լրագրության) տիրապետում էին մարտավարությանը, ռազմական տեխնիկային, ռազմական խորաթափանցությանն ու խորամանկությանը:

Ըստ էքստրեմալ լրագրության կենտրոնի, պատերազմի մասին կարող էին գրել միայն որոշ նախանշված հրապարակումներ՝ «Հայաստան», «Ճիշտ է», «Կարմիր նավատորմ», «Կարմիր աստղ», «Կոմսոմոլսկայա պրավդա» և այլն: Իսկ լրագրողները, որոնց թույլատրվում էր աշխատել այս ոլորտում, պետք է օժտված լինեին լրագրողական մեծ փորձով եւ նվագագույն ռազմական գիտելիքներով: Մամուլի ներկայացուցիչների եւ զինվորական ու սպայական հրամանատարության փոխհարաբերությունները այնքան էլ հեշտ չէին ձևավորվում, առանձնապես ռազմական գործողությունների բռնկման ժամանակ: Այն նկատելի դարձավ հատկապես պատերազմի ժամանակ, երբ լրագրողներին տրված էր սահմանափակ հնարավորության մոտք դնալի ինֆորմացիոն դաշտ: Դա արվեց այն պատճառով, որ բացառվեց այն առավելագույն հնարավորությունը, որ հանրությունը ստանար հակադարձ խոսքի ինֆորմացիա, որը չպետք է համապատասխաներ ռազմական գործողությունների վայրից տրվող տեղեկատվական աղբյուրների ճշգրտությանը: Ռազմական հակամարտությունների լուսաբանման այս մոտեցումը պահպանվեց երկար ժամանակ: Անժամանակ և օբյեկտիվության լիակատար բացակայությամբ գուցեղավոր ինֆորմացիան բնակչության մեջ առաջ բերեց իրականության կեղծ պատկեր, որը ձեռնտու էր ոչ միայն զինդեկավարությանը, այլև մասնակից հակամարտ երկրների կառավարությանը: Սակայն ձևավորված խիստ գրաքննությունը հարկադրեց զինվորական լրագրողներին ինֆորմացիա ստանալու համար փնտրել այլ ուղիներ՝ երկու հակամարտ կողմերի զինվորների հետ շփումն ապահովելու համար:¹

Այսօր պատկերը միանգամայն այլ է:

¹ Կայքէջ՝ http://periodico.ru/na_voine/opasnaya1.php

Անդրադառնալով մեր երկրամասին՝ նշենք, որ երկարատև ձգձգվող պատերազմի պատճառով մեր հանրապետությունում մտցվեց ռազմական դրություն, ուստի 4-րդ իշխանության ներկայացուցիչները իրենց առաքելությունը ծավալել և պետք է ծավալեն՝ հաշվի առնելով այս իրողությունը: Այս առումով շատ կարևոր էր միասնական գաղափարախոսության լուսաբանումը՝ այն օտար լսարանին հասցնելը:

Ներկայիս իրական վտանգն այն է, որ այսօր էլ ռազմական հակամարտությունները և անգամ հարաբերական անդորրը կարող են ստանալ գլոբալ նկարագրություն՝ սպառնալով շրջել ողջ աշխարհը գիտության և տեխնիկայի զարգացմամբ: Այդ իրադարձությունների զարգացման մեջ իր յուրօրինակ դերակատարությունն ունի նաև լրագրության լիարժեք դեմոկրատացումը, տեղեկատվության հասանելիությունն ու «խոսքի ազատությունը»:

Այսօր գորահրամանատարներն ու սպայական ողջ անձնակազմը մշտապես պատրաստ են համագործակցելու մամուլի ներկայացուցիչների հետ, ու թե որքանով մեծ կլինի հանրությանը մատուցվող տեղեկատվության ճշգրտությունը՝ հաճախ կախված է հակամարտության սուր պահերից և դրանց հեռանկարային գնահատականից:

Անցնելով բավականին խորդուբորդ ճանապարհ՝ արցալայան զինվորական մամուլը գոտնպնդում ու անկոտրում ոգի է ներարկում իր ընթերցողին՝ զինադադարի պայմաններում էլ լծվելով բանակաշինության գործին: Նրա էջերում տեղ են գտնում մեր ձեռքբերումները, հաղթանակներն ու թերությունները, սխրանքներն ու քաջագործությունները: Հատկապես շոշափելի են գորքերի օպերատիվ կառավարման, մարտական գործողությունների պլանավորման ու ղեկավարման, ինչպես նաև անձնակազմի ուսուցման ու դաստիարակության հարցերում դրական տեղաշարժերի վերձանումը:

Պատմությունը ցույց է տալիս, որ ազատության ու անկախության համար մարտնչելիս մտավորականն ու զինվորը միշտ կանգնում են կողք-կողքի, սատարում միմյանց: Այս սկզբունքի գիտակցմամբ «Մարտիկ»-ը ծնունդ է առնում այն պահին, երբ դրված էր Արցախի լինել-չլինելու խնդիրը:

«Մարտիկ»-ը Արցախի պատմության մեջ առաջին զինվորական թերթն է: Նրա ծննդով էլ արցալայան լրագրության պատմության մեջ սկիզբ է դրվում զինվորական լրագրությանը:

Ի կատարումն ԼՂՀ ԻՊԿ որոշման, Ինքնապաշտպանության ուժերի մարտական գործողությունների, անձնակազմի մարտական, բարոյական, զինվորական դաստիարակության առաջավոր փորձը մասսայականացնելու, Ինքնապաշտպանության կոմիտեի իրավական փաստաթղթերը, հրամաններն ու տեղեկատվությունները օպերատիվ կերպով տեղ հասցնելու նպատակով պետք էր.

1. Հիմնադրել «Մարտական թերթիկ» բանակային թերթ
2. Թերթի հիմնադիր՝ ԼՂՀ Ինքնապաշտպանության կոմիտե

3. Թերթի լույս ընծայման պարբերականությունը սահմանել շաբաթական մեկ անգամ, 500 օրինակ տպաքանակով

4. Թերթի հրատարակիչ հաստատել »Մաշտոց« հրատարակչությանը, տնօրեն՝ Վ. Աթաջանյան

5. Հաստատել թերթի հաստիքը...

6. Թերթը պահելու նախահաշիվը սահմանել տարեկան 1217,3 հազար ռուբլի:²

Այս համատեքստում դիտարկելի է ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեի պաշտոնաթերթի հիմնադրումը: Արցախի ինքնապաշտպանական ուժերի հաղթանակների պատմությունն ու կայացման հաջողությունները արձանագրելու, առաջավոր փորձը փոխանակելու և մեթոդական հարցեր արծարծելու համար՝ 1993 թվականի մարտի 16-ին հիմնադրվում է «Մարտական թերթիկ»-ը՝ ինքնապաշտպանության կոմիտեի օրգանը: Կրում է «Հայրենիք, հավատ, հաղթանակ» բնաբանը: Առաջին երեք համարները պատճենահանման սարքով, տպագրվում են «Մարտիկ թերթիկ» վերտառությամբ, չորրորդ համարն արդեն տպարանատիպ էր: Իսկ 5-րդ համարից սկսած՝ թերթը տպագրվում է իր հիմնական «Մարտիկ» անվանումով:

«Մարտական թերթիկ»-ի կոորդինատար հրատարակիչը Վալերի Աթաջանյանն էր, որը առաջին համարում գետնդրում է թերթի հեռանկարային ամփոփ նկարագիրը. «Հուսով ենք, որ թերթը կդառնա խորհրդատու, դաստիարակ ու բարեկամ: Մենք պլանավորել ենք լուսաբանել իրադարձություններ մարտական գործողությունների առաջին զմիգ, ծանուցել հրամանատարության հրամաններին, պատմել հերոսների մասին, ծանոթացնել Արցախի հիմնահարցի հետ կապված աշխարհում տեղի ունեցող իրադարձություններին, տվյալներ հաղորդել ագրեսորի բանակի մասին, պարզաբանել զինվորական կանոնադրությունների դրույթները: Մենք միշտ պատրաս ենք լսելու առաջարկություններ: Եվ լուծելով մի քանի տեխնիկական հարցեր՝ կմեծացնենք թերթի ծավալը և տպաքանակը...»³:

Այն խմբագրում էին Հովհաննես Արզումանյանն ու Կարինե Ալավերդյանը (1993-1994թթ.): Այնուհետև հերթափոխվելով խմբագրել են Վահրամ Աթանեսյանը (1995-1996թթ.), Հրանտ Ալեքսանյանը (1996-1998թթ.), Մարսել Պետրոսյանը (1998-2004թթ.), Սուրեն Սարումյանը (2004-ից առ այսօր):

Թերթի առաջին համարը բացվում է ԼՂՀ ԻՊԼ նախագահ Ս. Սարգսյանի դիմումով, ուր շնորհավորում է ԻՊՈւ ողջ անձնակազմին, թերթի խմբագրությանը, «Մաշտոց» հրատարակչությանը, հույս հայտնելով, որ «թերթը կդառնա Հայրենիքի պաշտպանության, զինվորական

² ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեի օրգան՝ «Մարտական թերթիկ»-ի արխիվ, թիվ 1, 16.03.1993, էջ 1:

³ «Մարտական թերթիկ»-ի արխիվ, թիվ 1, 16.03.1993, էջ 4:

կարգապահության, ինքնապաշտպանության ուժերի կազմավորման գաղափարների կոլեկտիվ պրոպագանդիստն ու ազդիտատորը»:⁴

Գոյամարտի թեժ հատվածում ծնունդ առած «Մարտական թերթիկ»-ը, կարճ ժամանակամիջոցում հասունանալով, դառնում է «Մարտիկ» և առաջին իսկ համարներից թափանցում կայացման փուլ թևակոխած Պաշտպանության բանակի զինվորների ու սպաների շրջան, շրջագայում դիրքից դիրք, անցնում ձեռքից ձեռք, դառնում բոլորի ու յուրաքանչյուրի զրուցակիցը, մտերիմ խորհրդատուն, աշխարհի անցողաբժին իրազեկող ու արձագանքող տեղեկատվական հիմնական աղբյուրը: Այն պարզապես հանդիսանում է վերահառնումի պատրաստ պարբերականների վերածննդի առաջնեկը:

«Մարտիկ» թերթն անմիջապես գրավում է իր ընթերցողների սրտերը և դառնում ամենապահանջված լրատվամիջոցը զինվորականների և նրանց ընտանիքների համար: Թերթի էջերում պարբերաբար արձանագրվում են մարտական գործողությունների ընթացքը, զորքերի պատրաստության և կառավարման կատարելագործման հաջողությունները, Ինքնապաշտպանության կոմիտեի հրամանները և հրահանգները, հակամարտության կարգավորման բանակցային գործընթացը, մի խոսքով՝ այն ամենն, ինչ տեղի էր ունենում պատերազմող Արցախում: Ուղղակի անհնարին է այսօր վերստեղծել այն հրաշունչ օրերի պատկերը, գրել որևէ լուրջ գիտական աշխատություն, առանց «Մարտիկ» թերթի բովանդակալից հավաքածուների օգտագործման:

Թերթի հիմնական խորագրերն են «Պաշտոնական», «Բանակային առօրյա», «Ռազմական լրատու», «Մեկնաբանի անկյուն», «Մեզ գրում են», «Հիշողության դաշտ», «Լուսամատնան», «Այրք քաջագուն», «Նամականի», «Մարզական», «Աշխարհաքաղաքականություն», «Միջազգային», «Հետաքրքիր է իմանալ», «Ժամանցի սրահ» և այլն: Հիմնադրման տարում լույս է տեսել 21, իսկ 1994թ-ին՝ 41 համար, որոնցում պատերազմի անմիջական մասնակիցների թղթակցություններով, տպավորություններով, ռազմաճակատային հաղորդագրություններով արձանագրում է բանակի կազմավորման գործընթացը:

«Մարտիկ»-ի էջերում տարբեր վերտառություններով գետնդրվում է «Պատերազմական օրագիրը»՝ մարտական գործողությունների ժամանակագրական տարեգրությունը: Թերթը կանոնավոր կերպով բանակի անձնակազմին է հրամցնում մարտական խոշոր գործողությունների արդյունքների վերաբերյալ գլխավոր հրամանատարության հրամաններն ու հրահանգները: «Հրատապ հարցագրույց» խորագրի տակ տեղ են գտնում դիմանկարներ՝ հազեցված հուզիչ ու արիաշունչ նյութերով (Մոնթե

⁴ «Մարտական թերթիկ»-ի արխիվ թիվ 12 (514), 14-20 մարտ, 2003, էջ 1, ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեի նախագահի հրաման թիվ 15,16 մարտ, Ստեփանակերտ, 1993:

Մելքոնյան-Ավո, Աշոտ Ղուլյան-Բեկոր, Յուրի Պողոսյան, Կարո Քահրեճյան, Վլադիկ Խաչատրյան և այլք)։

Թերթի էջերում իրենց մարտական փորձն են կիսում ԼՂՀ պաշտպանության բանակի բաժրագույն հրամանատարներ, զորամիավորումների և ծառայությունների պետեր։ «Համաբանակային ամբիոն» խորագրի տակ հարց ու պատասխանի ձևով քննարկվում են ապագա զինվորական կանոնադրությունների հիմնական դրույթները։ «Հակառակորդի սպառազինությունը և մարտական տեխնիկան» բաժնում ցույց են տրվում հակառակորդի կողմից դրանց կիրառման ձևերն ու մեթոդները։

«Բանակային առօրյա» խորագիրը, որպես կանոն, առատ է լուսանկարներով.

«Մարտը շահել են արյան գնով։ Գյուղի կյանքը ընթանում էր իր հունով։ Հանգստանում են, որ վաղը, եթե թշնամին հանդգնի մուտք գործել պապենական սահմաններից ներս, նորից կրակ կտրած մոխիր դարձնել անգամ ոտնահետքերը նրա։ «Այդպես է եղել, այդպես էլ կլինի», - ասում են Հաղորդի շրջանի Աղբուլաղ (Ակնաղբյուր) գյուղի ազատամարտիկներ Ա.Հարությունյանը, Ա.Բաբայանը, Բ.Հակոբյանը, Խ.Հովսեփյանը, Մ.Ջավադյանը, Վ.Գրիգորյանը, Ա.Միրզոյանը։ (Նկարում պատկերված է ԼՂՀ ՀՕՊ հաշվարկներից մեկը, որը խփել է թշնամու մի քանի ինքնաթիռ, թշնամու խփած ՍՈՒ – 25 գրոհիչի բեկորները Ասկերանի մերձակայքում)»⁵։

Թերթի էջերում կանոնավոր կերպով ռեպորտաժներ, լրատվություններ, փորձիկ հոդվածներ են տպագրվում մեր բանակի կյանքի և առօրյայի մասին, որոնց հեղինակներն իրենք՝ զինծառայողներն են։ Ուրախալի է տեսնել թերթի էջերից քեզ նայող ծանոթ զինվորներին ու սպաներին, իմանալ նրանց ծառայությունների, հաջողությունների մասին, յուրովի անցնել խրամատում կանգնած դիրքապաշտպան զինվորի կողքով, ապրումակից դառնալ նրանց վշտին, ամոքել վերքը, ձայնակցել կարոտախառը երգին. «Եվ այս ամենով հանդերձ բազմազան է զինվորի առօրյան, իր մակընթացություններով ու տեղատվություններով, անհանգստությամբ ու տագնապներով, սպասումով ու հիասթափություններով, բայց գերակայողն այն ճշմարտությունն է, և զինվորների հետ անցկացրած ամբողջ ժամանակամիջոցը հենց դա է հուշում, որ հավատը սնփական ուժերի նկատմամբ, անմնացորդ նվիրումն ազատ ու անկախ ապագայի գաղափարին ավելի ամրակուռ են դարձնում մեր բանակի, նրա յուրաքանչյուր զորամիավորման և առանձին-առանձին վերցրած՝ զինվորների շարքերը, և նրանց շնորհիվ է, որ այս օրերին կոմբայները առատ հունձք են անում և ցորեն-հացը լիովի մտնում է աշխատավոր ընտանիքները, և հույսն էլ հետը, որ մեզ պարտություն չկա...

Դիրքերում զինվորն զգում ու իր հիացմունքն է դարձնում դա, և վահանվելով սահմաններին, մեր ժողովրդին հանգիստ հունձք անելու, բերք ու

⁵ «Մարտիկ»-ի արխիվ, 7.07.1993, էջ 8։

բարիք ստեղծելու, սերունդ աճեցնելու հնարավորություն է տալիս՝ հանուն ազատ ու հոգր հայրենիքի...»:⁶

«Բանակային քնար» խորագրի տակ հրապարակվում են երգեր, բանաստեղծություններ ու գեղարվեստական արձակ գործեր, և հաստատվում են, որ վսեմ էություն կարող է ունենալ նույնիսկ այնպիսի դաժան երևույթ, ինչպիսին պատերազմն է, քանզի ազատության համար, հայրենի հողի համար, ազգի գոյատևման համար մղած պատերազմում միշտ էլ վեհ ու վսեմ բարոյականություն կա: Դրանց հեղինակներն են եղել և՛ մարտիկներ, և՛ տասնամյա բանաստեղծ, և՛ նահատակ հերոսների ծնողներ:

«Լուրեր» խորագրի տակ, որպես կանոն, տեղ են գտնում այնպիսի նյութեր, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կապված են պատերազմի հակառակորդի ճամբարում գործերի վիճակի, քաղաքական, դիվանագիտական նորությունների հետ, ինչպես նաև աշխարհի բոլոր ծայրերից ստացված դարաբաղյան հակամարտությանն առնչվող հաղորդագրությունները: «գինվորական մամուլի 1993թ-ի համարներից մեկում նշվում է, որ «Անատոլու» լրատվական գործակալությունը տեղեկացնում է, որ ադրբեջանական կողմը Թուրքիայից խնդրել է ծանր ու թեթև սպառազինություն, ինչպես նաև թուրքական 150 սպաների գործուղում Ադրբեջան, իսկ ահա Բաքվի ռադիոն տեղեկացնում է, որ Ադրբեջանի նախկին ակադեմիայի 70 ուսանողներ ստեղծել են ուսանողական գումարտակ և պատրաստ են մեկնել ռազմաճակատի առաջավոր գիծ»:⁷ Թերթում տեղակայված լուսանկարները պարզապես խոսում կադրեր են և համահունչ ներդաշնակություն ունեն տպագրված հոդվածների և ակնարկների համար:

Թեև ոչ կանոնավոր կերպով, այնուամենայնիվ, հաշվետու տարում նյութեր են տպագրվում մարզական թեմաներով: Հարստության զգացումով է զրկված սամբո ձևի արցախցի ըմբռնարտիկների, բանակային ֆուտբոլիստային թիմերի հաղթանակների մասին:

ԼՂՀ ՊԲ պաշտոնաթերթը նախ և առաջ տպագրում է պաշտոնական ինֆորմացիաներ, սեփական լրատվություններ՝ նաև օգտագործելով «Արմենայրես», «Բնտեր ֆաքս», «Pan Armenian» լրատվական գործակալությունների նյութերը: Թերթը չի սահմանափակվում միայն բանակին առնչվող նյութերի հրատարակմամբ և իր էջերում տեղ տեղ է տալիս նաև համընդհանուր հետաքրքրություն ունեցող թեմաների՝ Ղարաբաղյան հիմնախնդրի լուծում, սոցիալ-տնտեսական թեմաներ, Ղարաբաղյան պատմական և տարածաշրջանային նորություններ: Չնայած իր գինվորական ուղղվածությանը՝ «Մարտիկ»-ը հետևում է նաև արցախյան գրական ընտանիքի նորություններին, տպագրում մեծարանքի խոսքեր, գրախոսություններ, ուղերձներ:

⁶ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, 30 հունիս-6 հուլիս 1995, էջ 3:

⁷ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, 4.04.1993, էջ 6:

Քանի որ լրագրությունը մասնագիտական հմտության և ուրույն հատկանիշների խտացում է, ապա լրագրողի արհեստավարժության մասին կարելի է դատել՝ ելնելով նրա աշխատանքային կարողություններից: Ժամանակի ընթացքում թղթակիցների այս արհեստավարժությունը նոր կարգավիճակ է ստանում:

Ժամանակն օժտված է բացահայտելու, կարևորելու առանձնահատկությամբ: Այն հուշում, թելադրում, հաճախ նաև պարտադրում է մեկնարկած գործընթացն արժեվորելու ձևը: Այս համատեքստում ժամանակի հրամայականի արգասիք է նորաստեղծ հանրապետության զինված ուժերի տպագիր մարմնի ծնունդը:

Քաջ իմանալով, որ ծանր ու հագեցած է զինվորի առօրյան, «Մարտիկ» թերթը «Հումոր» բաժնում ձգտում է կատակներով թեթևացնել զինվորականի օրը: Տպագրված հումորեսկների հերոսներ Խաչին և Բուբուլը, «յուրայիններ» են դառնում բոլոր գործնականներում ու ստորաբաժանումներում:

- Խոխեք, էս խաչբառում մին բառ կա՝ քթանում չըմ:
- Հինչ ա՞:
- Սիմֆոնիկ երաժշտական գործիք: 5 տառով:
- Ֆագոտ:
- Մալադեց Խաչի: Տու տմբից բացի օրիշ գործիքների յի՛րա նվագած չըս:
- Չատո կրակածըմ:⁸

Երբ Խաչին կարճ արձակուրդով ճակատից տուն վերադարձավ, որդին հարցրեց.

- Պապա, կովումը հայերն ըն շատ, թա թօրքե՞րը:
- Կռեվը սկսելիս՝ թօրքերը, վեր պրծնում ա՝ հայերը...⁹
- Բուբուլ, էն հունց ա իլալ, վեր գյուլան, դյօշավիտ անցա կացալ, բայց մը՛ռալ չըս:
- Էտ մոմենտին սերտըս ընգած ա իլալ դաբանէս:¹⁰

Նրանց լավ են ճանաչում նաև ԼՂՀ սահմաններից դուրս: Հայաստանի մի քանի թերթեր նմուշներ են տպագրել Խաչիի և Բուբուլի կատակներից: «Մաշտոց» հրատարակչությունը թողարկել է այդ գվարճապատումների ժողովածուները:

Ժամանակ առ ժամանակ թերթում գետնդվում են ռազմական թեմաներով խաչբառներ, վերջերս էլ բացվում «Կատարելագործիք քեզ» ռուբրիկան:

Մարտադաշտում առաջին բուժօգնություն ցույց տալու վերաբերյալ էջերում գործնական խորհուրդներ են տվել զինբժշկական ծառայության ղեկավարներն ու մասնագետները:

Չափազանց օգտակար ու ճիշտ ժամանակին են եղել «Զգու՛յշ, ական է» մեթոդական հրապարակումները: Հեղինակային հոդվածների միջոցով, ընթերցողները ծանոթացել են ԼՂՀ ղեկավարների և քաղաքական գործիչների

⁸ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, 4.04.1993, էջ 6:

⁹ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, 08.05.1993, էջ 8:

¹⁰ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, 20.08.1993, էջ 8:

հակամարտության խաղաղ կարգավորման ու խաղաղ միջոցներով Ղարաբաղյան հիմնախնդրի լուծման գործում նրանց քաղաքական ծրագրերի հետ:

«Լուսամատյան» խորագիրը անդրադառնում է հերոսների անցած ուղու, սխրագործությունների և անմահ կերպարների հիշատակմանը: Լուսաբանելով մեր արդար պայքարի ընթացքը և վեր հանելով այդ պայքարում մեր քաջամարտիկների բարոյահոգեբանական վսեմ հատկանիշները, նրանց անմնացորդ նվիրվածությունը հայրենիքին, խիզախությունն ու տոկունությունը, ճշմարտացիորեն պատկերելով բանակային կյանքը, ինչպես նաև դաժան իրականության դառնությունը փարատելով կատակ-գվարճախոսություններով՝ թերթը դառնում է արցախցի մարտիկների մտերիմ ընկերն ու բարեկամը, գրուցակիցն ու խորհրդատուն, նրանց հույզերի և ապրումների արտահայտիչը:

Համարից համար «Լյանքս՝ հայրենիքիս, հոգիս՝ աստծուն, պատիվն՝ ինձ» խորագրի տակ հրապարակվում են հայրենիքի ազատության ու անկախության համար ընկած հերոսների մասին պատմող հոդվածներ. «Ժամանակ կգա, երբ ներկան կդառնա անցյալ ու կխոսենք մեր արցախյան պատմությունը կերտող հերոսների, նրանց քաջագործությունների մասին: Եկեք հիշենք. նրանք հերոսներ չեն ծնվել, պարգապես եղել են մարտիկներ, ամեն մեկն ունեցել իր անունը, իր տեղերն ու հույզերը: Ամեն մեկը՝ ով հավատարիմ էր գեղեցիկ ապագային ու զոհվել է նրա համար, ով մի կողմ դնելով երազանքն ու իդոները, զենք է վերցրել ու մահվան աչքերին նայելով դիմակայել թշնամուն՝ արժանի է հուշարձանի»:¹¹

Առաջավոր գծում գտնվող մարտիկների հետ աշխույժ ու կենդանի նամակագրություն է սկսվում «Դաշտային փոստ» խորագրի տակ. «Հայ ժողովուրդն այս պահին, աշխատավոր ու իմաստուն մի ժողովուրդ, սպանելով իր մեջ ստորուկին, խորտակեց իր հոգու շղթաները: Այդ հոգևոր վերածննդի պտուղը հայ ազատամարտիկն է, որին մեծագույն ազգային-պատմական առաքելություն է վիճակված: Ազատամարտիկը կրկին հավաստեց այն ճշմարտությունը, որ ազատությունն ու իրավունքը իր սրի ծայրին է, և զուր են քաղաքակրթության ճահճում այն որոնելու ջանքերը: Մենք վերջապես դադարեցինք ամոթալի «հպարտությամբ» մեր ցավին անտարբեր աշխարհի գլուխը ցավեցնել այն ճշմարտությամբ, որ մեզ մոթել են 14 թվին: Ազատամարտիկն այսօր իբրև անառակելի մի իրողություն, ապացուցում է, որ դա ոչ թե մեր «հպարտությունը», այլ նախատիքի մի խարան է ճակատին, որ մենք պարտավոր ենք ջնջել հանուն մեր զավակների արժանապատիվ գոյության մյուսների կողքին: Ազատամարտիկն իր գոյությամբ ու պայքարով խրատ է նաև երկչոտ յուրայինին, որ դեռ ոչ չատ վաղ անցյալում խարխափում էր իմաստության ճանապարհին՝ պաշտպանությունը փնտրելով անպաշտպանության մեջ: Եվ փառք Աստծուն, որ ճշմարտության լույսը նրան էլ հասավ՝ դարձյալ շնորհիվ ազատամարտիկի: Ազատամարտիկի մտքի

¹¹ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, թիվ 35, 10.10.1993, էջ 4:

մեծագույն խոյանքն է ամենախմաստուն փիլիսոփայությունը, որովհետև նա է առաջնորդում իր ժողովրդին փրկության ուղիով: Անշուշտ ամենքս ազատամարտիկ չենք կարող լինել, սակայն ամենքս պարտավոր ենք դավանել նրա փիլիսոփայությանը, քանզի դա է փրկության լույսը»:¹²

Ընթերցողի համար քաղաքական լաբիրինթոսներում, լավ ուղեցույց է «Տեսաբանի սյունակ» խորագիրը: «Մենք մեր մեծերից լսել ենք, փոխանցել մեզնից փոքրերին, որ մինչև թշնամու ազերի տեսակին չծնծես, աշնա չի դառնա: Գոյատևելու ճշգրտված այս բանաձևով էր ապրում այս հողում. հողը կոչվում էր Արցախ, ժողովուրդն իրեն անվանում էր հայ: ...Հուսանք, կհասկացվի, որ դարաբաղյան հանգույցի լուծումը ուժի և ճնշման միջոցով անհնարին է, որ արյունահեղ ճանապարհը կործանարար է, որ մեզ փաթաթված հետևանքների պատասխանատուն Ադրբեյջաբանն է. նրա օրումեջ փոփոխվող ղեկավարությունը»:¹³

Հավատարիմ մնալով «Հայրենիք, հավատ, հաղթանակ» նշանաբանին՝ «Մարտիկ» թերթը հանդես է գալիս զինվորական երդման, զինվորական պարտքի ու պատվի հավատարմության մասին առաջնորդող հոդվածներով:

Համառոտ ակնարկների միջոցով ընթերցողները ծանոթանում են հարազատ երկրամասի պատմությանը, արցախցի նշանավոր զորավարների կենսագրություններին:

Ինչպես պատերազմի ընթացքում, այնպես էլ ետպատերազմյան տարիներին, թերթը մնում է հայ զինվորի խորհրդատուն ու բարեկամը: Թերթում տեղ գտած ուսուցողական և դաստիարակչական բնույթի հոդվածները օգնում են հրամկազմի սպաներին՝ բարձր մակարդակով անցկացնել դասընթացները, առավելագույն տեղեկատվություն հասցնել զինվորներին բանակային թերթի, մարտական պատրաստության պարապմունքների արդյունավետ կազմակերպման վերաբերյալ: Թերթի անցած ուղին բարձր գնահատականի է արժանի: Այսօրվա «Մարտիկ»-ը չես համեմատի 1993թ-ի հետ: Տարիների ընթացքում թերթը ձեռք է բերում հստակ դիմագիծ, ձեռագիր, դիրքորոշում, նշանաբան, նպատակաուղղվածություն՝ որպես կայացած ու կենդանի օրգանիզմ:

Թերթը մեծ տեղ է հատկացնում հայրենասիրական դաստիարակությանը, լիարժեքորեն կատարում իր առջև դրված խնդիրները, մեծ ուշադրություն դարձնում թերթ-զինվոր կապին, զինվորներին ներգրավում երկխոսության մեջ:

Առանձնապես 1993-2003թթ-ին «Մարտիկ»-ն ունենում է բեղուն գրիչ: Այդ ժամանակահատվածում մեր ժողովուրդը արձանագրում է նախադեպը չունեցող հաջողություններ: «Մարտիկ»-ը դառնում է այդ հաջողությունների տարեգիրը:

Պաշտպանության բանակի կայացման հետ կատարելագործվում են նաև պաշտոնաթերթի տեխնիկական հնարավորությունները, «Մարտիկ»-ը օպերատիվորեն արձագանքում է բանակում տեղի ունեցող բարդ, կարևոր

¹² «Մարտիկ» թերթի արխիվ, թիվ 35, 10.10.1993, էջ 7:

¹³ «Մարտիկ» թերթի արխիվ, 22.08.93, էջ 4:

իրադարձություններին, թարմ տեղեկատվություն հասցնում դիրքերում մարտական հերթապահության մեջ գտնվող զինծառայողներին:

Այն փաստը, որ թերթը լույս է տեսնում 6000 տպաքանակով, վկայում է նրա մեծ պահանջարկի և առաքելության մասին:

«Մարտիկ»-ն իր տպաքանակով զգալիորեն գերազանցում է հանրապետության բոլոր թերթերին, ինչը պարտավորեցնող հանգամանք է: Թերթի ներկայիս խմբագիր Սուրեն Սարումյանը համոզված է, որ այսուհետև ևս բանակային թերթի խմբագրակազմը կանի ամեն բան՝ գտնվելու իր բարձրության վրա:

«Մարտիկ»-ը կայանում է բոլոր առումներով՝ տեխնիկական, քաղաքական, գաղափարական ու ստեղծագործական, ձեռք բերում լեզվի մատչելիություն ու դիզայնի գրավչություն: 2007-ի մարտի 16-ին կայանում է «Մարտիկ» թերթի www.martik.nk.am կայքէջի շնորհանդեսը:

Մասնագետների կարծիքով յուրաքանչյուր մարտական բանակային թերթ ներգործության ուժով ու դերով հավասարագոր է մի քանի գնդի:

«Մարտիկ»-ի կողմից, աշխատելով կրկնակի ծանրաբեռնվածությամբ, ձգտել է իրագործել գլխավոր խնդիրը՝ բարձր պահել հայրենասիրության կենսահաստատ ոգին բանակային շարքերում, ինչպես նաև ռազմական, տեխնիկական, գաղափարական ու բարոյական մեծ ներուժ, գիտակցված արիություն, զրկանքների հաղթահարման տոկոսություն ու առնականություն, զանգվածային հերոսություն ու քաջության, գոյատևման ունակություն ու անձնագոհության պատրաստակամություն դաստիարակել ու հաստատել ձևավորվող արցախյան բանակի անձնակազմի մեջ: Լինելով գործի նվիրյալներ՝ նրանք, ամեն օր լինելով զինվորի կողքին՝ մարտական դիրքերում, սահմաններում, կարողանում էին ոչ միայն թարմ և օպերատիվ լրատվություն հայտնել, այլև թե ու թիկունք դառնալ զինվորի համար, ավելին՝ հայտնվելով զինվորական լրագրության ձևավորման գործընթացի սկզբներում, ստեղծագործական իրենց ներուժը տրամադրել են հաղթանակի գաղափարախոսությանը, ՊԲ-ի սպայական անձնակազմի՝ հրամանատարի և զինվորի կայացմանը:

ՊԲ գեներալ-լեյտենանտ Ս.Օհանյանի հեղինակությամբ «Մարտիկ»-ի տասնամյա հոբելյանական համարում ընթերցում ենք.

«Ծնվելով և մկրտություն ստանալով ռազմաճակատի բոլոր ուղղություններով ընթացող մարտական գործողությունների թոհուրթոհում, մեզ համար հավատարիմ զինակից ու մարտական ընկեր դարձած թերթն իր տարեգրության ընթացքում կարողացավ շահել ոչ միայն ազատամարտիկ-զինծառայողների, այլև ողջ արցախահայության վստահությունն ու հարգանքը՝ շնորհիվ իր անձնակազմի մասնագիտական բարձր վարպետության, տեղեկատվության, օպերատիվության, արդարամտության և անկեղծության:

Ընդունված է ասել՝ երբ թնդանդեններ որոտում են, մուսաններ լռում են: Բայց այդ ճշմարտությունը «Մարտիկ»-ի համար չի ասված, որովհետև որոտների ժամանակ էլ նա չլռեց, այլև բարձրաձայն խոսեց զինվորի հետ,

զինվորի լեզվով՝ քաջալերելով՝ վտանգի պահին, գրուցելով ու կատակելով հանգստի ժամանակ, նաև ցավից հառաչելով՝ տխուր պահին, որպես վստահելի մարտընկեր:

«Մարտիկ»-ը միշտ հավատարիմ է մնացել իր որդեգրած սկզբունքին՝ ճշմարտացի տեղեկատվություն, բանակաշինության գործընթացների խոր և համակողմանի վերլուծություն, հայրենասիրական գաղափարների քարոզչություն շնորհակալ գործում: Նա դարձել է մեր մեծ պայքարի ճշմարիտ տարեգիրը: Անցնելով ձեռքից - ձեռք՝ միշտ քաջալերել է, հուսադրել, համոզել, ապացուցել, դրանով իսկ դարձել մեր հաղթանակների ու հետագա նվաճումների գործուն մասնակիցը»:¹⁴

«Մարտիկ»-ն այսօր էլ կանգնած է մեր բանակի գաղափարախոսության ակունքներում, առանձնակի է գնահատվում բանակաշինության գործընթացում նրա իրականացրած դերը:

Քայլելով ժամանակին համահունչ և մնալով իր կոչման բարձրության վրա՝ «Մարտիկ»-ը տարիների ընթացքում կարողացավ իր էջերում հավուր պատշաճի ամփոփել ռազմական բոլոր գործողությունների մանրամասները, ջերմ խոսքերով ոգևորել ու մեծարել ժողովրդի քաջագուն զավակներին, սերունդներին փոխանցել մեր բազմադարյա պատմությունը, մեր նահատակների անունն ու փառքը, ներկայացնել զինված ուժերի կայացման փառավոր ուղին, բանակաշինության չընդհատվող գործընթացը, հավատ, վստահություն և հարգանք սերմանել զինվորականի՝ Հայրենիքի պաշտպանի հանդեպ, մատաղ սերնդին դաստիարակել հայրենասիրության ոգով:

«Մարտիկ»-ն այսօր քսան տարեկան է: Կայունացած են նրա դիրքերը Արցախի լրատվական դաշտում: Քսան տարին թեև կարճ, բայց լուրջ ուղի է ցանկացած լրատվամիջոցի համար: Ուստի միանշանակ կարելի է ասել, որ զալիք տարիները կլինեն ձևավորված ավանդույթների և ձեռք բերված փորձի ընդհանրացման ու այդ հիմքի վրա նորանոր մտահղացումների կենսագործման ժամանակամիջոց:

Դիմանալով ժամանակի քննություններին՝ թերթը այսօր էլ շարունակում է իր հաստատուն և ինքնավստահ քայլը: Իսկ եթե դրան գումարենք նաև ռազմահայրենասիրական գործում թերթի ունեցած ծանրակշիռ ավանդը, ապա ներդրումն առավել քան ամբողջական է դառնում:

Այսպիսով՝ ուսումնասիրելով «Մարտիկ» համաբանակային թերթի կայացման ընթացքն ու բովանդակությունը, գալիս ենք այն համոզման, որ պարբերականը կայացած և ընթերցողների վստահությանը արժանացած թերթ է՝ հավատարիմ իր որդեգրած սկզբունքներին:

¹⁴ «Մարտական թերթիկ»-ի արխիվ, թիվ 12 (514), 14-20 մարտ, 2003, էջ 1:

“Мартик”: Краткий обзор газеты в системе СМИ Арцаха
А.Акопян

Резюме

В статье “Мартик”: Краткий обзор газеты в системе СМИ Арцаха” отмечается, что общearмейская газета “Мартик” – это первая военная газета в истории Арцаха. С ее появлением в арцахской журналистике и зародилось новое направление под названием «военная журналистика».

С первого дня печати «Мартик» сумел осветить весь процесс становления Армии и сегодня уверенно продолжает следовать своему пути.

Шагая в ногу со временем и оставаясь на высоте своего призвания, на протяжении лет «Мартик» на своих страницах сумел достойно осветить все детали военных действий, теплым словом вдохновить и возвеличить храбрых сынов народа, передать поколениям нашу многовековую историю, славные имена наших павших героев, представить весь путь становления вооруженных сил, непрерывный процесс строения армии, вселить веру и доверие защитнику Родины, воспитать младшее поколение в патриотическом духе.

«Martik»: a Short View of the Newspaper in Artsakh`s Mass Media System
A.Akopyan

Summary

In article “Martik: A short view of the newspaper in Artsakh`s mass media system” it is noted that the all-army newspaper "Martik" - the first military newspaper in the history of Artsakh. With its emergence in Artsakhi journalism the new direction under the name of «military journalism» arose.

From the first day of the press "Martik" managed to cover all process of formation of Army and today surely continues to follow its way.

Walking in a foot over time and remaining at height of the calling, for years "Martik" on its pages managed to show adequately all details of hostilities, with a warm word to inspire and glorify brave sons of the nation, to transfer to generations our centuries-old history, glory names of our fallen heroes, to present all way of formation of armed forces, continuous process of army structure, to insure belief and trust to the defender of the Homeland, to bring up younger generation in patriotic spirit.